

Պ Ե Գ Ա Ս Ե Ա Ն

Թ Ռ Զ Ն Ի Կ

ՕՐԱԳԻՐ ՀՆԳԵՏԱՍՍՆՕՐԵԱՅ

Կը Հրատարակուի ամեն ամսոյ 8ին և 22ին:
Վեցամեայ շրջանին դինն է մէկ արծաթ Մէֆէր կԱՆԽԻԿ:
Ստորագրութիւնները շրջանին սկիզբէն կընդունուին:
Դուրս երթալիք օրագրաց ճամբու ծախքը առնողին վրայ է:
Խմբագրին վերաբերեալ նամակ կամ գրութիւնք պէտք է ուղ-
ղել օրագրոյս սենեակը:
Անվճար նամակ կամ ծրար չընդունուիր:

ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԵՐՆ ԵՆ

Կ.ՊՕԼԻՍ. Գալճըլար խան Թիւ 4 օրագրոյս գրասենեակը:
ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Խաչատուր աղա Ա. Էլմասեան:
ԷՏԻՐՆԷ. Թորոս աղա Յովհաննէսեան:
ԹԷՔԻՐՏԱՂ. ԶարուԹիւն աղա Պ. Ճամճեան:
ԿԷՅՎԷ. Խաչատուր Աղա Մանուկեան:

1863 ՄԱՐՏ 22

Ա. ՇՐՋԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ

ԹԻԻ 6

ԱԻԵՏԻՍ ԶԵԶ ՀԱՅԵՐ

Խնդան Հայերըն Թող ուրախանան

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ այսօր տէր եղան

Կեցցէ Թող հնչեն, կեցցէ յաւիտեան

Մեր Օգոստափառ ՍՈՒԼԹԱՆ ԱԶԻԶ ԽԱՆ

Չի նովաւ ահա մեզ նոր խնդութիւն

Մեզ Թշուառ հայոցս ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻԻՆ

Կեցցէ, կեցցէ, կեցցէ միշտ

ՍՈՒԼԹԱՆ ԱՊՏԻԻԼ ԱԶԻԶ ԽԱՆ

19 Մարտ 1863

Օր Երեքշաբթի ժամ 7

ԱԶԳԱՅԻՆ

Մենք կը փափագինք որ մեր սիրելի Ազգը
օր քան դօր իր յառաջադիմութեան քայլերը ըն-
դարձակէ ժամանակին հետ. իր դեռափթիթ
զաւակները նոր ու օգտաւէտ ուսմունքներով
զարգացնելու համար ընտիր և բանիբուն դա-
սատուներ հայթայթէ և այլն, ընդհակառակն
այնպիսի տխուր ու ցաւալի լուրեր կառնենք
դուրսերէն, որ չէ թէ ժամանակին նորոգ բեր-
մանը չեն հանդիպած, այլ կրնանք ըսել թէ
առջի խոտելի ընթացքին նայելով՝ աւելի յետա-
մնացութեան երես բռնած են շնորհիւ մէկ քա-
նի եռապետաց որ ամեն քաղաքի մէջ թուով

մէկ կամ երկուք կը գտնուին. Եւ այժմ մեր
խօսքը մասնաւորելով իւր ապացոյց հետեւեա-
լը Տրապիզոնէն գրուած Ազգասէր բարեկամի
մը նամակէն քաղելով հոս կը դնենք:

«Թէպէտ առ քաղաքին մէջ դպրոց անունով
դեղեցիկ դիրքի վրայ մեծաշէն ու փառաւոր
կերպով կառուցուած շէնք մը կայ, զոր տեսա-
նողը կըմայլի, սակայն երբ ուրախ զուարթ դի-
մք դասարանները մանելով ուսուցիչ պատուե-
լիները և ուսանող խեղճ աշակերտները աչքէ
անցունելու ուզէ. ի՛նչ աստիճան ցաւ պիտի ըզ-
դայ այն ազգասէր սիրտը, չտեսնելով հոն կարգ
կանոն, քաղաքավարութիւն, պարկեշտ ու բա-
րի վարք թէ՛ ուսուցչաց և թէ՛ ուսանողաց վր»

լայ, վերջապէս չտեսնելով հոն յառաջագեմ աշակերտ մի՝ դէժ քերականական կանոնաց տեղեակ, որ ծ կամ 10 տարի շարունակ մի և նոյն դասատուի կը ծառայէ, հարկաւ քար սիրտ մը անգամ ըլլայ այցելուն ՚ի դուժ կը շարժի, ո՛ւր կը մնայ ճշմարիտ ազգասէր սիրտը:

Մեր այս ուսումնարանին . . . մէջ հինգ պաշտօնատարներ կան, որոց առաջնոյն պաշտօնը եթէ միայն յիշեմ, կրնաք միւսներուն ալ դուշակել: Այս անձը՝ իբր դասատու քերականութեան, ճարտասանութեան, աշխարհագրութեան, Թուաբանութեան, Հայոց պատմութեան, և երբեմն սրբազան պատմութեան ու կրօնագիտութեան հարցերէ ելլէ, բայց նա կը սորվեցունէ իր աշակերտաց բարի վարք այսինքն ամենոց խօսուածք անկիրթ շարժուածք, ապերախութեան, խռովասիրութեան և կռուասիրութեան ոգի, աշխարհային ուրախութիւններ ընելու. կերպը, մէկ խօսքով ծնողաց նորաբողբոջ զաւակները երես հանելէ կը կարծէ իր բարձր պաշտօնը, և այս պաշտօնը 30 տարի է ՚ի վեր է, որ կը վարէ մի և նոյն դպրոցին մէջ: Ասի չուղեր Ազգիս մէջ միութիւն ու սէր, այլ Ազգը միշտ պառակտեալ պահելու ճիգ մը ունի, որպէս զի Ազգային միութիւնը իր պաշտօնին դիմուն փորձանք մը չբերէ. ինչպէս որ Առաջնորդին վայցօք խռովութիւն յարուցանելով իրեն պաշտպան դրտաւ կարգ մը սրագլուխանձինք՝ որոնց պարագլուխը ոչ թէ Ազգը և Ազգին հոգեւոր առաջնորդը կռուասիրական մատնելու պատիւը ունեցած է, այլ և երբեմն խեղճ ու անտէր հասարակութիւնը մատնելով, որոնցմէ տասն հոգիի չափ բանադրել տուաւ ՚ի պատիւ իր ազգատեցութեան: Առապետ մը, որ ուսումնարանը՝ բանալով շնորհիւ իշխանութեան հին պաշտօնատարները իրենց գահը բարձրացուց, որուն դէմ հասարակութիւնը բողոք բռաւ, օրինակոր վարժապետներ և կանոնաւոր դպրոց կուղենք պօռալով, բայց ո՛վ մտիկ կրնէ, գրեթէ Ազգին ամեն պատուաւորները, որ երբեմն դադանի խորհուրդ կրնէին սոյն ազգաւորման եռագետը Ազգային ամեն գործերէ հրաժարեցունելու, այժմ զարմանալի փոփոխութիւն, իբրեւ Ազգային Մեկենաս մը կը պատուեն զանի, այնպիսի անձ մը, որ քանի քանի աղքատաց տուններ քակեց, կարող ընտանիք մը

մուրալու աստիճան ձգեց: Մէկ խօսքով անձ մը, որ իր արենակից ժողովուրդը խաբի տակ առնել ռոմակոխ ընել կուղէ. ասի իր բերնով ալ վկայած է թէ, «Թող մէջ մը փարպապետը անկէ ալ ըլլայ, թող տեսնէ հասարակութիւնը ինչեր պիտի բերեմ գլխուն, այն ատեն թող Աբրահամ վարդապետը գայ, հասարակութեան պաշտպան կանգնի. և իրաւ քանի որ Առաջնորդը անկէ ելեր է, իր շարութեան նշաններն ալ ցոյց տուաւ»:

Ասիայի զանազան քաղաքները պտրտող Ազգասէր անձինք լաւ գիտեն որ, հոն տեղերու Հայ հասարակութիւնը իրենց համար ձայն չունին, իրենց տղաքները խեղճ ու թշուառ կը պարտին փողոցները, կոշտ ու կոպիտ կը մեծնան, վերջապէս ՚ի չքաւորութենէ ստիպեալ Պօլիս կուգան բեռնակրութիւն, և այն ընելու. . . կարծես թէ բնութիւնը զանոնք մէկ քանի եռագետաց գերի բլաղու համար ըստեղծած է: Եթէ բարեբաղդաբաշ ժողովուրդեան թշուառութիւնը կարեկից եղող Ազգասէր և ուսումնասէր Առաջնորդ մը պլայն կողմերը դռն կուի նէ, կամ նոյն եռագետը հետ համամիտ ըլլալով անոնց ուղածին պէս ժողովուրդը հարբաւ տահարելու է, որ հոն կարող ըլլայ մնալ, կամ չէ նէ այն եռագետը շնորհիւ բաւախուր կտորած ետ դառնալ գալու է, և այն և այն:

Երբ խեղճ ժողովուրդները այնպիսի ցաւալի վիճակի մը մէջ են. ի՞նչ ընեն, և որի՞ բողոքեն. . . տա՛ր երկինք, որ ժամ առաջ անոնց աղիողորմ աղաղակները լսուելով իբրեւ Աղբ և իբրեւ հայրեր իրենց զաւակները օգտաւետ ուսմունքներով դաստիարակելու սանձը բռնաւորաց ձեռքէն պրծուէր ու իրենց շնորհուէր որպէս զի բարի և ազգօգուտ անդամներով զարգանայր այս տառապեալ Ազգը:

Այս նամակին վրայ մեր ընելիք դիտողութիւնը տեղ չունենալնուս համար ուրիշ ատենի կը թողուիք:

Արդոյ խմբագիր:

Լաւ գիտնալով որ խմբագրի մը սրբազան պարտքն է անկողմնական ոգով ազգին յառաջադիմութեանը համար աշխատիլ, ինչպէս որ ձեր պատուական հանդէսին մէջ ալ յայտնած էիք սոյն ճշմարտութիւնը, ուստի կը համար-

ձակիմ սա հետևեալ տեղեկութիւնները ձե-
զի հաղորդել ինդրելով որ բարեհաճիք ձեր
պատուական թերթին մէջ անկիւն մը շնոր-
հել . . .

Ես անգամ ձեր Երդ Թուոյն մէջ Ոս-
տոթոյի հասարակութեան արթնութիւնը և
նոյն տեղի հոգաբարձուաց ազգօգուտ ջանքե-
րուն վրայ գովաբանական յօդուածներ կար-
գալով արդարև մեծ ուրախութիւն զգացի, և
որուն համար իմ անկեղծ շնորհակալութիւնս
յայտնելու վերջը՝ հարկ կը սեպեմ իմացունել
որ նոյն ազգօգուտ ջանքերը ի գործ դրուած
ատեն՝ տեղի ունեցած անկարգութիւններն ալ
մոռացութեան խաւարու չի ծածկուի, որպէս զի
ազգասէր հոգաբարձուք իրենց մէկ ականջովը
գովութեան ձայներ լսած ատեննին, միւս ա-
կանջներնին ալ մէջ տեղը սպրդած անկարգու-
թեանց տալով զգուշանան .

Յարգի հոգաբարձուաց ջանիւքը մեծ բա-
րեկենդանի շաբթուն սուրբ Յօհաննան դպրո-
ցին համար նոր դասատու մը բերուեցաւ .
Փակեալ խորանի երկուշաբթի օրը նախկին
հայկաբանը տկարութեան, և այլն . պատճառաւ
դպրոցէն դուրս գտնուած ըլլալով, յարգի հո-
գաբարձուք՝ աշակերտները նոր եկած վարժա-
պետին ձեռօք քննելու, կամ թէ ըսեմ, ի-
րենց փորձուած հին վարժապետը՝ նոր և ան-
փորձ վարժապետին ձեռօք փորձելու փորձ մը
կրնեն . . . Յիշեալ նոր վարժապետը աշա-
կերտաց դասատետորը ձեռքը առած ատեն հը-
րապարակաւ կրտէ թէ այս տետրակը (ուսում
նապերճ) Մակեդանինն է, յառաջագէտ աշա-
կերտներէն մէկը կրտէ թէ՝ ո՛չ, պատուելի, ա-
սի մեր վարժապետին հեղինակութիւնն է : Յար-
գի հոգաբարձուք տղուն աս պատասխանին խո-
ժողովով կը սաստեն զինքը և մինչև անգամ
դպրոցէն դուրս հանելու փորձ կրնեն . . .
Յիշեալ վարժապետը երբ կսկըսի տղոցը լուծ-
մունք ընել տալ, աշակերտը, որ իրենց վար-
ժապետէն սորված են ստացական դերանուննե-
րը ստացական ածական անուանել, նոր վարժա-
պետը՝ անի ստացական չէ . յատկացուցիչ է կը
սէ խոշոր ձայնով մը . երբ վերոյիշեալ յառա-
ջագէտ աշակերտը կսկըսի փաստաբանել ըսե-
լով թէ՝ ինչպէս յատկացուցիչ կրնայ ըլլալ .
քանի որ ածականի յատկութիւն ունի, և այլն :
Վարժապետը որչա՞ր սրտմտութեամբ մը ծօ դուն
շատ գիտես նէ, եկուր դուն լուծէ, ըսելով :

Յովհաննու Եւտարանին առաջին գլուխը կը
բանայ, տէ լուծէ տեսնեմ, կրտէ : Աշակերտը
լուծելով մինչև Զրդ համարը կուգայ, որ է այս,
« Էր լոյսն ճշմարիտ » . աշակերտը հոս կը շփո-
թի և կրտէ . (էր) բայ էական, (լոյսն) տէր բա-
յի, (ճշմարիտ) ուղղական ինդիր : Վարժապե-
տն ալ իբրև թէ աշակերտին սխալը կը շտկէ
ըսելով, ոչ, ատանկ չէ, (լոյսն) տէր բայի է,
(ճշմարիտ) ածական է լոյսին : Աշակերտները օր
մը կը հարցունեն թէ՝ պատուելի : և ունեցո-
ղը չունեցողին պարարկան է : աս խօսքը գը-
րաբառ լեզուով ի՞նչպէս կըսուի : Հայկաբան
վարժապետը խել մը բառարանը թղթատելէն
վերջը նոր, ոճով գրաբառի կը թարգմանէ նոյն
խօսքը, որ է այս « անպարտ է անունին » : Թո՛ղ
իրեն գրութեանց տառասխանելով լեցուն ըլ-
լալը : Ահա արդոյ խմբագիր, Ոստոթոյի տը-
ղայոց հայկաբանութիւն սորվեցնելու եկող վար-
ժապետի մը տաղանդը .

Թուաբանութիւն գիտնալուն գալով, երկար
չընեմ, միայն անունով թուաբան է : Երկայ
հասարակ մէկու մը տեսութիւնն է . անշուշտ
եթէ օրինաւոր վարժապետ մը Ազգասիրական
ոգևով դիտելու ըլլայ նէ, երբեք դասատուե-
թեան յարմար պիտի չի դատէ . . . Բայց . . .
Երբ քաղաքին մէջ այս լուրը կը տարածուի
թէ նոր վարժապետը իր դաս տալու գիտու-
թեանց մէջ տկար է և դեռ կարող չէ դաս
տալու, հոգաբարձու աղաներէն մէկը, չըսենք
ամենը, (քանզի դպրոցի բոլոր կարգադրու-
թիւնը մէկ օտարականի մը գլխուն վրայ կը դառ-
նայ), դպրատուն շինէ՞ր, շէ՞ր եւէ՞ր դպրո-
ցը Եւտարանի տէ՞ր, ե՞ր Եւտարանը, կրտէ :

Արդոյ խմբագիր այս խօսքին ինչ աստիճան
ծանր ըլլալը դուք ալ գիտէք . բայց ես առ այ-
ժմ նոյն անվայել խօսքը արտասանողին ագի-
տութեանը տալով կը լռեմ . յուսալով որ Ոս-
տոթոյի արդոյ հոգաբարձուք և ժողովուրդը
իրենց պատիւը այլոց ուղբին տակը պիտի չի ձգեն :

Յարգի հոգաբարձուք այս տարածայնու-
թեան վրայ անմիջապէս ժողովք մը կը կազմեն,
ուր շատ մը բանասխօսութեանէն ետեւ՝ սա հե-
տեւեալ վճիռը տալով նախկին հայկաբանը ալ
կրնեն :

Ահա վճռոյն օրինակը տառ առ տառ և
բառ առ բառ ճշգրութեամբ օրինակուած հոս
կը դնենք .

1. Գրաւոր թարգմանութիւն եղած չէ :

2. Հայոց պատմութիւն իրերազարգացումը
թեամբ, ոչ:

3. Օգտիւն լրագրոյն դադարիլը, ոչ:

4. Ուրիշ անվայել վարքը, նոր դասատու
Յակոբ վարժապետին համար բանէ խապար չու-
նի ըսելով տղայոց վատ յայտարարութիւն կրնէ,
այս պատճառաւ ուրիշ դասատու գտնելու
պատիւնիս կորսուեցաւ:

5. Ընանց հոգաբարձուաց հրամանի
և գիտութեան շաբթու մէջ բանի օրը կիրակի
դնելով տղաքը (Թ) դող կուտայ: (այս խօսքը
բարեկենդանի շաբթ օրուան համար է):

Բոլոր աս բաներուն վրայ՝ նախկին հայկա-
բանը նոյն թաղի անտեսական ընկերութեան
ժողովոյն առաջարկութիւն ըսաւ որ հոգաբարձ-
ուաց հետ դեմ առ դեմ խօսի, որպէս զի սը-
խայ տեսութիւնները պարզուին, բայց հոգա-
բարձուք մերժել տուին աս առաջարկութիւ-
նը: Գարձեալ ուսումնականաց ժողով մը խնդ-
րեց: Ըրգոյ հոգաբարձուք ալ ներկայ ըլլալով
իր մէկ քանի տարուան աշխատութիւնը քնն-
նութեան առնուի, թէ տարածայնութիւնդ պէս
արդեօք արդիւնք մը չէ՞ ունեցեր: այս առա-
ջարկութեան ալ դեռ պատասխան մը տուած
չեն:

Ներեցէք արգոյ խմբագիր, ասոնցմէ զատ
սա կէտն ալ իմացունելով խօսքս վերջացունեմ
առ այժմ, այս արգոյ հոգաբարձուք թէ և ժո-
ղովրդեան օգտին համար կաշխատին, բայց ըստ
քրիստոնէական կրօնի նոյն ժողովուրդէն չէ հե-
ղինակութիւննին, որ ոչ մէկ ատեն մը կրնայ
իրենց պատիւ բերել:

ՌՕՏՈՍԹՈՅԻ ՀԱՅ ՄԷ

Յ. Գ.

Եյս յօդուածը գրելէս անմիջապէս վերջը
Մասիս պատուական լրագրին մէջ այս անգամ
Յ. Ոսկան ստորագրութեամբ նամակ մը կար-
դալով, որուն մէջն սա մէկ երկու խօսքը իս-
բաւական շփոթութեան մէջ ձգեցին (որք են,
« խմբագրութեան նոր սկզբնաւորողներու կը
գիմուին » և « որ փոխանակ պարբերական նոր
թերթի մը խմբագրի մը գիմելու ») թէ արդ-
եօք, նոր խմբագիր մը իր նորութեանը պատ-
ճառաւ խմբագրական իրաւունքէն զրկուած է
նոր օրէնքով, և կամ թէ ուրիշ արհեստի հե-

տեող աշակերտաց պէս մէկ քանի տարի ա-
շակերտութիւն ընելէն վերջը՝ խալիֆայ և մէկ
քանի տարի ալ խալիֆայութիւն ընելէն վերջը
ծեր վարպետաց շնորհիւ վարպետ ելելու կա-
նոն մը տրուած է, որ դուք ձեզի բողոքողնե-
րուն մոտիկ ընելու իրաւունքէն զրկուած կը հա-
մարուիք գրագէտի մը Ինկալ-մ Երամանուք: Ինչ
որ է նէ, Պօլիսէն հեռու գտնուելովս՝ և նոր
գրուած օրէնքներու (եթէ կան նէ) անտեղեակ
ըլլալովս՝ այնպիսի խօսքերը ինծի համար ան-
ծանօթ և անիմաստ են: Ես միայն անձնական
աղատութեան և հաւասարութեան օրէնքնե-
րը նկատելով, մանաւանդ որ՝ ու ե իցէ խմբա-
գիր թէ՛ նոր ըլլայ և թէ հին, իր միակ նպա-
տակը ազգային յառաջագիմութիւն ըլլալը հաւ-
տալովս կը համարձակիմ սոյն յօդուածս ձե-
զի յուղարկել, անոր հրատարակումը ձեր հա-
ճութեանը թողլով:

Արգոյ նոր Խմբագիր

Հին Խմբագիրները մեզի կըքնու տուին ըսե-
լով թէ, կարդալ սորվելը աղէկ պան է, լու-
սաւորութիւն է: Թողս ալ կրօնս կերպահատ-
ցուց նէ, ես ալ ելայ սօն օրերս կեշ աղէկ քիչ
մը մեղան լցեցի, լեզուս սնեղուցի, լարին շատ
փիւշման եղայ ինչու որ մեր սօխախին մէջ ու-
րիշ կարգացող կնիկ չի գտնուելուն համար բո-
լոր կնիկները ամեն պանի համար իմ կրօնս կը
ժողուրուին: Որը նամակ կրել կուտայ, որը ե-
րազահան նայել կուտայ, անանկ որ կրօն քե-
րելու ատեն չունիմ, որ ըսել է թէ իմ կար-
դալ սորվելս միայն կըխուս ոչկնեցուն հանգըս-
տութեանը նպաստեց: Անցեալ օր Լուսիկ և
Շողիկ խաթունները ինծի եկան ըսին որ՝ քա՛
հոգի, վեց ամիս է մեր թողուր աս թաղին դըր-
պատուին մէջ քերականութիւն կը կարգոյ տե-
յի կուրախանայինք կոր, մեկալ օր մեր Արիկը
տուն եկաւ, թողներնիս ալ տունը գտնուելով
քիչ մը պաներ հարցուց՝ և տեսաւ որ վար-
ժապետը տահա հիչ պան մը չէ սորվեցուցեր,
և թողանս խօսքերուն նայելով, ըսաւ քի, վար-
ժապետը դաս տալուն կերպնալ չը գիտեր կոր:

Ետքը իմացանք քի վարժապետութիւն ալ
չիյտէ կոր եղեր ամմա՝ թարաֆով տրուեր է:
Հիմայ մեզի պան մը կրէյիր տէ, զաղէթաճիին
ղրիէյինք, հէմէն մինակ ուզունականները պան
պիտի կրեն զաղէթային մէջ, մենք ալ կրենք:

1 Նախկին հայկաբանը որովհետեւ Զեփիւռ
Հայաստանի անունով ձեռագիր թերթ մը կը հրա-
տարակէր:

մենք հոգի չունինք մի, քնիկ եղեր էնք տէյի, մեղաց աէր էնք եղեր, թող տանենք քի կնիկնեքըն ալ պան գիտեն:

Ես ալ անոնց խօսքովը պան մը գրեցի քեզի խրկելու, ու քու զագէթայիդ մէջը կրել տալու մտքով. բայց այս գիշեր մենք թողանա տըղան Մասիս մը բերած ըլլալով տեսայ որ անոր մէջը գրուած նամակ մը գանգատի համար նոր խմբագիրներու դիմելը կարգիլէ. ստիպուեցայ ան կրածս ետ ձգելով աս կիրս կրել, քի իմա, նամ աճապա անանկ կանօն մը կայ մի. և առ կրողը ո՞վ է որ ձեզի և մեզի կը խառնուի կոր ես քեզմէ զատ պաշխա զագէթա՞ծի մը չեմ ճանչնար քի անոր խրկեմ, հէլպէթ քեզի պիտի կրեմ, թէ նոր ըլլաս և թէ հին. Ով է իշխանութիւն տուեր այդ կրողին, որ հինի և նորի մէջ տեղը խորութիւն և տարբերութիւն կը գնէ ան ալ հրապարակաւ. աճապա ինքը ամենէն հին զագէթա՞ծի է, և կամ թէ ընդ հանուր դպրատանց քեզից՝ կարգուած է, որ հրամայ յելու իրաւունք ստացեր է ևայն, ևայն:

Ահա աս կիբս քեզի քեզ հարաւէն մինչև հիւսիս քանոնցով քեզից մը խրկելով կը խնդրեմ որ բարեհաճիք հրատարակել, որով քեզից մեծ քանոնքն իւրաքանչիւր բաժնի կանց սեռին:

Մնամ Զերդ ևայն:

ՀԱՐՈՒՐԱՄԵՆՑ ՕՐԻՈՐԳ ՄԱՅԻՍ ՄԸ

Արժանայարդ Խմբագիր:

Ճշմարիտ է որ ընկերութիւնները աշխարհի մէջ մեծամեծ գործեր ըրին, սքանչելի և մարդկութեան վայելուչ արդիւնքներ յառաջ բերին զորս այսօր լուսաւորեալ աշխարհը ուրախութեամբ սրտի կը վայելէ, և դեռ պիտի վայելէ. Բայց եղան այնպիսի ընկերութիւններ ալ, որոնց ֆիսասկար արդիւնքը դեռ աշխարհ տըրտմութեամբ և հեծութեամբ կը կրէ. Այս երկու իրարու հակառակ արդեանց արտադրիչները՝ ընկերութիւններն եղած են, ըսել է որ՝ ընկերութեան մը օգտակար և ֆիսասկար արդիւնքները նոյն ընկերութեան նպատակէն և ջանքերէն կախում ունին, երբ իր սահմանին մէջ կը գործէ. Ուստի ընկերութիւն մը ինչ և իցէ նպատակի համար ալ որ կազմուած ըլլայ, դարձեալ իրեն համար անպատճառ յատուկ և պատշաճ սահման մը ունի. այն ալ ընդհանուր

անդամոց հաւանութեամբը տրուած, որ եթէ նոյն սահմանին մէջ օրինաւոր ջանիք յառաջ երթայ... թէ բարի. և թէ գէշ, իր նպատակին կրնայ հասնիլ. Որովհետեւ ընկերութիւն մը ոչ ուրիշ բան է, այլ մասնաւորաց կարողութեանց և տաղանդից մէկտեղ հաւաքմամբ ինչ և իցէ գործ մը գլուխ հանելու համար հաւասար ձայնից միութիւն մը օրէնքով կապուած. Իսկ երբ ընկերութեան մը մէջ իրեն յատուկ եղած հաւասարութեան աստիճանը կը խանգարի, անմիաբանութիւն ու անկարգութիւններ կը յաջորդեն և օրինաց խանգարման նկատմամբ անվերջէն վէճերու տեղի կը տրուի... Այն ատենը ինքզինքը ճանչցող խոհեմ անձի մը միակ պարտքն է նոյն ընկերութեան փոքր անարգութեան իր հրաժարական ողջոյնը տալով սկըրդուիլ դուրս ելլել. ձիշդ ասոր նման վիճակի մը երթակայացած էր այն ընկերութիւնը, որմէ Պատրիարքական փոխանորդ Արժանապատիւ Պետրոս վարդապետը իր հրաժարիլը խոհեմութիւն սեպելով Մասիսի 377րդ թուոյն մէջ յայտարար նամակաւ մը իմաց տուած էր, որ զինքը բաժանորդաց ցանկէն դուրս հանեն, ըսելով թէ «այնպիսի միապետական ընկերութիւն մը չենք ճանչնար, ևայն»:

Այս յայտարար նամակին դէմ այս անգամ Մասիսի 377րդ թուոյն մէջ Ուսումնասիրաց ընկերութեան Ատենապետի ստորագրութեամբ նամակ մը կարդացինք, որուն մէջ արդոյ նամակագիրը եզրակացուցեալ երկու բան հասկըցունել կուզէ, կամ յառաջ կը բերէ:

Ա. Խօսելէ առաջ խորհիլ: Մենք ասոր դէմ կըսենք որ յիշեալ Արժանապատիւ վարդապետը այն ապացոյցի անկարօտ ելուցանութեամբ հընազանդած էր. քանզի առանց խորհելու նոյն նամակը չէր կրնար գրուիլ:

Բ. Ամբաստանելէ վերջը՝ ապացոյցով հաստատել իր ըրած ամբաստանութիւնը:

Ի՞նչ է յիշեալ վարդապետին ըսածը, զոր ամբաստանութիւն կանուանէ Ատենապետ նամակագիրը. թէ և ինքը մասնաւորապէս իր նամակին մէջ չէ յայտնած. կերևայ որ ամբաստանութիւն անուանածը՝ յիշեալ վարդապետին սա խօսքն ըլլալու է թէ՝ «Ես այնպիսի փոքր անարգութիւն մը չեմ ճանչնար, ևայն»:

Աս խօսքը ծանր է եկած Ատենապետ նամակագրին, և շիտակը ըսելով ծանր է ընկերութիւն մը փոքր անարգութեան երբ ընկերութիւնը, կամ

ընկերութեան Ատենայեալ օրինաց համաձայն գործածէ մինչև նոյն կէտը :

Ընկերութիւն և միապետութիւն իրարու հակառակ իմաստներ կը կրեն , քանզի Ընկերութեան է , որուն ընդհանուր անդամոց ձայները հաւասարապէս կազդեն , կամ թէ ընդհանուր ին հաւանութեամբ որոշուած մէկ քանի հոգիները իրենց ցուցուած օրէնքովը կը գործեն , իսկ Ֆրանսիական այն է , որ միայն մէկ մարդ իր կամբը իբրև օրէնք անկախապէս ի գործ կը դնէ : Ընկերութեան մը Ատենայեալը երբ իրեն խորհրդակից արուած անձանց չի հարցունելով անկախ կերպով կը գործէ , ընկերութեան չի հաճած մէկ գործը կրնէ , և այլն . որ ընկերութեան պատուոյն դէմ է , այսպիսի դրութիւն մը գրուի բռնած ընկերութեան մը՝ ուրիշ ի՞նչ անուն կրնար տրուիլ : Թող ըլլայ որ այն անկախաբար գործող անձը չափազանց աշխատութիւն տուած ըլլայ և մինչև անգամ ընկերութեան սիրոյն համար իր քսակէն ալ շատ ստակ թափած ըլլայ , դարձեալ իր անկախաբար գործելու ընթացքովը ընկերութեան ֆրանսական ձև մը տուած կըլլայ :

Ուսումնասիրաց ընկերութեան Ատենայեալը՝ շնորհիւ ըսելով նոյն ընկերութեան սիրոյն համար շատ քրտինք թափեց , և շատ աշխատեցաւ , և մինչև անգամ իր քսակէն ստակ ալ վատնեց , բայց իր անկախաբար և այլն ըրած գործերը նոյն ընկերութեան ուրիշ ձև մը տուին . . . կամ ուրիշները անանկ կարծելով ֆրանսական անուանեցին : Ինքը՝ այսպիսի անուանում մը ընկերութեան դէմ անբարեհաճութիւն , որոշակիութիւն , և այլն համարելով ելեր ապացոյց կը փնտռէ :

Մենք ասոր դէմ սա կրենք որ՝ մինչև հիւայ իրեն դէմ ըսուածներուն՝ իբր պատասխան չէ . ես անանկ բան մը չեմ ըրեր ըսելուն տեղը եւրոպացիները յառաջ բերելով , և ուրիշի նամակին հայկաբանութեան ոճը կը զուգորդուի փախուստ կուտայ նէ , ալ ի՞նչ ապացոյց կը փնտռէ , թող որ Պեգասեան Թաւրիսի երկրորդ և երրորդ թիւերուն մէջ հրատարակուած նամակները յիշեալ վարդապետին ըսածին բաւական սարացոյց կրնան համարուիլ , քանի որ անոնց մէջի պատմուած իրողութիւնները դեռ անշուք կը մընան և պիտի մնան :

Արդ քանի որ Ատենայեալ նամակագրէն այս անգամ ալ բացասական պատասխան մը չի

կայ , ուրիշ ապացոյցներ տալու հարկը չենք տեսներ , և կը յուսանք որ իր խոհմութեամբ բը հարկը տեսնելու առիթը պիտի չի տայ մեզի :

Արժանայարգ Խմբագիր . Ձեր ազգօգուտ հանդեսին մէջ այս նամակիս տեղ մը չնորհել բարեհաճեցէք :

Մնամ և այլն .

1853 Մարտ 6 .

* * *

Ուսումնասիրաց ընկերութեան օգտին , և անոր նկատմամբ եղած գիտութեանց վրայով մեր ընկեր գիտողութիւնը յաջորդ թուոյն կը թողունք :

Այնիւ Խմբագիր .

Առաջին անգամ գրական ասպարէզը ելելու համարձակած միջոցիս՝ չեմ կրնար արդէք դընել այն երկու իրարու հակառակ զգացմունքներուն՝ որոնք սրտիս մէջ կը յուզին , իմ սեռիս օգտակար ըլլալու եռանդը և Արդոյ ընթերցողաց ներողամիտ ոգին թէև զիս կը քաջալերեն , բայց բնական վեհերոտութիւնը անկից ոչինչ նուազ զօրաւոր ազդեցութիւն մը ունին , գիտեմ՝ նաև որ ի սկզբան պիտի գտնուին այնպիսի նախապաշարեալ անձինք , որ իմ համարձակութիւնս տարօրինակ բան մը համարին ու զիս մեղադրեն , բայց եթէ իմ գիտաւորութեանս վերահասու ըլլան՝ չեմ յուսար որ այն ատեն այնչափ պարսաւանաց արժանի գտնեն զիս , թէև այդ գաղափարները գէթ այս դարուս նըկատմամբ ծիծաղէ զատ ուրիշ արժէք ու նշանակութիւն չեն կրնար ունենալ , այս դարը յորում ճանչցաւ և համոզուեցաւ մարդկութիւնը մանաւանդ լուսաւորեալ աշխարհ , որ կանայք ստորին արարածներ չեն և ո՛չ ալ լոկ հաճոյակատար գործիքներ և թէ գեղեցիկ սեռին (. այս սէքս) հիմնական կրթութիւնը որչափ անթիւ բարեաց աղբիւր կրնայ ըլլալ և որչափ օգուտներ կը մատակարարէ ազգի իմարդկութեան որուն վրայ է իր զօրաւոր ազդեցութիւնը ու ներգործումը , Աւրոպայի վարժարաններ հիմնեց , պատկուեցաւ իր աշխատութիւնը և քիչ ատենէն հեղինակութիւններ ու մատենագիրներ ունեցաւ , որոնցմէ շատերը գերազանց գտնուեցան , և մինչև զրականութեան ասպարէզին մէջ նշանաւոր հանդիսացող դիւցազուններու իրաւացի պարմանքը գրուեցին . մեր Ազգի օրիորդներուն մէջ ալ ուսմունքը քիչ շատ

ծաղկած կը կարծուի, բայց թող ներեն մեզը. սեղու որ աս անձնախարութիւն մըն է և իրականութեան արժէք չունի, եթէ յառաջագիւ մութիւն ըսելով երգել, պարել, և երբեմն ալ թուլթակիւնման քանի մը քաղաքավարական բառեր արտաբերելը պիտի հասկընամք՝ ասոր ըսելիք չունիմ, և ընդհանրապէս հիմայ, հայ օրհորդներու առած ու սոված ուսմունքն ու յառաջագիւմութիւնը ասոնք են։ Թէև մասնաւոր բացառութիւններ ալ կը գտնուին բայց ասոնք պէտք է որ հաշուի մէջ առնենք վասն զի մեր խօսքը վերջացնելով կը յուսամ Մանուկը որ այս կարեւոր նիւթիս վերաբերեալ գրութիւններով երբեմն երբեմն Չեր Յարգի վերծանողաց ներկայանալու պատիւը պիտի ունենամ, եթէ միայն իմ սիրելի քոյրերս անոնց ընթերցմանէն ախորժին ու զգուս քաղեն։

Մնամ Լայն։

1863 Փետրուար 27

* * *

Արժանայարգ խմբագիր

Մէկ երկու տխուր դէպքերու նկատմամբ սա հետեւեալ վիճաբանութիւնը որ իմ ներկայութեամբ քառ եղած է, կը փութամ բառ առ բառ զրի առնելով ձեզի ուղարկել, որպէս զի ի սէր ազգային յառաջագիւմութեան բարեհաճիք հրատարակել ձեր պատուական հանդէսին միջոցաւ։

Մէկ քանի օր առաջ, օղբ գեղեցիկ իրիկուն մը երկու երիտասարդներ Միջագիւղի շողեհաւը մըտնելու համար դէպի կամուրջ ճամբանին կուղղեն, ուրոնցմէ մէկը միջակ հասակաւ, փափա, բայց սրտեւս եւ բանիբուն անձ մըն է, իսկ միւսը կարճ հասակաւ, կոր քթով, փամանակին ծառայող անձ մըն է, անանկ որ՝ որու նաւ նստի նէ, անոր խաղը կը կանչէ։ Աս երկու երիտասարդաց մէջ դպրոցներու անկարգութեանց նկատմամբ կարծեաց անհամաձայնութենէն տաք խօսակցութիւն մը տեղի կունենայ, եւ երթալով այնչափ դուխին կը տաքնայ, որ փոխանակ Միջագիւղի շողեհաւը մտնելու, Գատը գեղի շողեհաւը կը մտնեն առանց նկատելու։ Եւ մէկ անկիւն մը քաշուելով կը նստին։ Երբ դուխին աղէկ մը յետին աստիճան կը տաքնայ համեմատաբար իրենց խօսակցութիւնն ալ առաւել եւս տաքնալով՝ սահետեւեալ վիճաբանութիւնը կը ծագի մէջերէն։

Առաջինը կըսէ. բարեկամ. դպրոցներուն մէջ ծեծը վերցած է կըսուի, բայց դարձեալ կը լսենք որ՝ ծեծ ըլլալէն զատ՝ ուրիշ ամեն անկարգութիւն

ներ ալ կըլլան մինչեւ հիմայ. որոնց համար ալ ժամանակ ժամանակ բողոքներ եղան թէ մասնաւորի կողմէն, եւ թէ ընդհանուրի. բայց ոչ ոք աս անկարգութիւնները վերցունելու միտում մը ունեցաւ։

Երկրորդը կըսէ, եթէ այդ ըսածնիդ չիտակ ըլլար նէ, ես ալ ձեզի համամիտ կըլլայի. բայց լաւ գիտեմ որ, ասոնք՝ նորեւուկ երիտասարդաց թշնամական խօսքերն են, որոնց գոյութիւնը միայն իրենց գլխուն մէջն է։

Ա. Կրներէք, բարեկամ, ես ասոնք ոչ թէ ի լրոյ կըսեմ. այլ բուն ականատես ըլլալով . . .

Բ. Ի՞նչ կը կարծէք, միթէ հիմակու ատենս առանց ծեծի դպրոց կը կառավարուի. հարկաւ երբեմն ծեծ ալ պիտի ըլլայ, որ տղաքը փայնան. առջի ատենները վարժապետք աշակերտները ծեծով կը վախցունէին, ու շատ հանգիստ էին. բայց հիմայ ծեծ չըլլալուն համար վարժապետութիւնը շատ դժուարացած է. քանզի աշակերտք ոչ խօսքով կառնուին, եւ ոչ ալ պատիժէ կը վախման։

Ա. Մեր ազգին ներկայ վիճակին նայելով՝ աշակերտք առանց ծեծի, կամ պատիժի անհնար է որ դասուին. քանզի դպրոցէն դուրս եւ իրենց տանը մէջ տարբեր կրթութեան տակ ըլլալովն վարժապետին առած խրատները ազդեցութիւն չեն ունենար. . . . Ուստի անառակ տղայք երբ խօսքով չեն խրատուիր, պէտք է որ պատժուին։

Ե. Շիտակ կը խօսիք. բայց քանի որ ծեծ չկայի ձայն եղած է, այդ ըսածդ ալ անհնար է. անցեալ օր վարժապետին մէկը անգուսպ եւ խիստ անառակ տղու մը ձեռքի քանտնովը մէջ մը զարկեր է, հետեւեալ օրը նոյն տղուն եղբայրը եկեր տղոց մէջ վարժապետին ապտակ մը դարկեր է, որ ըստ իս աւսի ոչ թէ միայն վարժապետին պատուոյն դէմ է, այլ դպրոցին եւ թաղեցոց պատուոյն ալ դէմ է. . . .

Ա. Եղբայր, (ըսել է որ ծեծը դպրոցէն չէ վերցեր. այլ միայն ծեծին առարկան փոխուեր է, առաջ աշակերտները ծեծ կուտէին, հիմայ ալ վարժապետները), պէտք է որ արդոյ հոգաբարձուք արժանաւոր պատիժ մը տային թէ նոյն աշակերտին եւ թէ անոր եղբորը՝ գէթ իրենց պատիւը պահելու համար։ Ես կը տեսնեմ թէ առջի ատենները դպրոցներու մէջ ինչ անկարգութիւն որ կը պատահէր, հիմայ ալ գրեթէ նոյնը կը պատահի. որ ըսել է թէ ազգը դեռ գործնականապէս յառաջագիւմութեան քայլ առած չէ, յառաջագիւմութեան նկատմամբ մեր յոյսն ու ակնկալութիւնը դպրոցներէն է. եթէ զըպրօցներն աս անկարգ վիճակին մէջն են. հոգաբարձուք կողմնակցութեան օգուով կը շարժին . . . զարձեալ Էսքի համամ, Էսքի քառ ենք. որով իմ առաջին խօսքս կը հաստատէք թէ՛ դեռ մեր դպրոցները պէտք եղած բարեկարգութիւնը չունին։

Բ. Հոգաբարձուք ձեր խորհածին խակառակը
ըրին. եւ ասկէց աւելի գէշն ալ կայ, զոր ժամա-
նակին գէշութենէն չեմ կրնար յայտնել. . . իմ չա-
հուս համար պէտք է որ քիչ մը ատեն ալ ժամա-
նակին ծառայեմ. տեսնենք. ինչ կըլլայ. քանզի
ժամանակը չներեր խօսելու. . .

Ա. Ի սէր ազգասիրութեան, կալաչեմ. ըսէք,
ինչ օգուտ կեղծե՞ծա՞նք ձեր. պէտք է մեր պակասու-
թիւնները յայտնել որ դարման դանենք:

Հոս խօսքերնին ընդմիջեցաւ, քանզի չոգե-
նաւը Գատը գեղի նաւահատողը հասեր էր. աս եր-
կու երիտասարդները բազմութեան հետեւելով դուրս
ելան իրենց ամեն իրիկուան դաղկնոսն այցելութիւն
մը ընելու. ժամն ալ տասներկուքն էր, ոտքերնին
նոյն տեղին անխափ ըլլալով՝ սկսեցին գայթ 'ի գայթ
երթալ. յանկարծ խելքերնին վրայ գալով տեսան
որ սխալ տեղ եկեր են, բայց ինչ օգուտ, չոգենա-
ւը ետ դառնալու միտք չունէր. ժամանակն ալ ան-
յաժ ըլլալով չուարած սկսան բոլորտիքնին նայիլ:
Ես ալ որ նոյն րոպէին պատուհանին քով նըս-
տած, եւ երեսու ժովին դարձուցած՝ ազգին ան-
կարգ եւ թշուառ վիճակին, եւ իրական սեռին ան-
շատարարակ մնալուն վրայ կը խորհէի. յանկարծ
ասերկու անման երիտասարդները աչքիս երեւցան,
զորս իրենց հանգերձներէն եւ կերպարանքներէն
գուշակեցի որ ատենք ալ իմ թոռներէս ըլլալու են.
Եւ իմացայ ալ որ սխալմամբ եկած են եւ տեղ չու-
նին. ուստի վեր հրաժեցուցի զիրենք:

Ընթերթէն ետեւ երբ հետաքրքրութիւնս յա-
գեցունելու համար հարցուցի թէ ինչպէս եղեր է որ
Գատը գեղ եկեր են. որոնք թէ իրենց սխալմունքը
եւ թէ իրենց մէջ տեղի ունեցած վիճաբանութիւնը
զատմեցին. Ասոնցմէ առաջինը շատոնց է որ վար-
ժապետութիւնը ձգած է եղեր, իսկ երկրորդը գիտ
կը շարունակէ եղեր. ուստի հարկադրեցայ իրմէն
ոնցելութիւններ ստանալ դպրոցներու վրայօք: Ա-
սի տեղեկութիւն մը չտալէն զատ՝ ըսաւ ալ որ
այսպիսի խնդիրները մեզի չեն վերաբերիր, այլ աչ-
ային՝ առժամանակեայ վարչութեան: Պարոն. կը
նայէք. ըսաւ առաջինը, ազգային առժամանակե-
այ վարչութեան պայտօնը չէ այս խնդիրներուն
միջամուկն ըլլալը. քանզի անի ուրիշ երեւելի
դորձեր ունի տեսնելու, այլ իւրաքանչիւր դպրոց
իւր թաղին ժողովրդեան կը վերաբերի: Եթէ ժո-
ղովրդեան կողմէն դրուած հոգաբարձուք անհոգու-
թիւն կընեն անխարդուքեան մը առաջին տանելու.
ժողովուրդը կը պարտաւորի մէկտեղ գալով նոր տը-
օրէնութիւն մը ընելու: Աս միջոցին թոռանս թո-
ք Պ. Մարտիկը, որ նոյն իրիկունք Գարակէօմրիւ-
գէն ինծի հիւր եկած էր. ըսաւ, պարոնայք. ահա
ձեզի տխուր եւ անկարգ գէպը մըն ալ, որ այս օ-
րերս Գարակէօմրիւկի դպրոցին մէջ տեղի ունեցաւ:
Նոյն թաղին մէջ ննջեցեալ մը ըլլալով՝ կերթան
կառավարիչէն մէկ քանի տղայ կուգեն. ան ալ կը-
սէ թէ հոգաբարձուներէն հրաման չառած չեմ կըր-
նար տալ: Վերջինս հայկաբանին կիսողունին, ան
ալ իշխանաբար վար կիջնայ մէկ քանի տղայ հը-
րաման կընէ, որ երթան. կառավարիչը երբ գէմ
կը կենայ տղոց երթալուն. հայկաբանը կը յարձակի
կառավարիչին վրան, եւ կսկսի հրելով դուրս ընե-

լու փորձ մը ընել, նա ալ. դուն նէճի ես, ես քու
խօսքովդ չեկայ, որ քու խօսքովդ երթամ ըսելու
չմնար, տղոց մէջ ըմբշտամարտութեան ասպարէզ մը
կը բացուի: Անդիէն հայկաբանին եղբայրը եւ ձայ-
նաւորը հայկաբանին օգնութեան կը հասնին, կա-
ռավարիչը հրելով եւ զարնելով դուրս կը հանեն
խայտառակութեամբ, կարծես թէ Ենի Գարուի
դպրոցը դոցելու պէս ջանք մըն ալ հոս կը ցուցու-
նեն. խեղճ կառավարիչը կը խորհի որ իր կարողու-
թենէն վեր է իշեք հոգւոյ գէմ դնել. ուստի կապա-
սէ որ հոգաբարձու աղայք գան եւ արդարութեամբ
գատը տեսնեն, յուսալով որ անշուշտ անպատիժ
պիտի չլիովուն զհայկաբանը իրեն ըրած անկար-
գութեանը եւ զըրկողութեանը համար, ինչպէս որ
երբեմն անպատիժ չլիովուցին. . . հանքմի մը տակ
շիլքէ չձգող ժամկոչը. բայց զրկեալ կառավարիչը
բոլորովին իր յուսացածին հակառակը կը գտնէ. . .

Պարոնայք. երբ ազգին կրթարանը համարուած
դպրոցի մը մէջ այսպիսի վատ եւ անկարգ դորձ մը
կը գործուի. եւ հոգաբարձու աղայք ալ փոխանակ
այն կոչու եւ անվայել վարմունք ունեցող անձը
պատժելու, կարծես թէ զանի կը վարձատրեն ա-
ւելի երես տալով անոր եւ միւս անմեղը կը դա-
տապարտեն, հարկ չէ, եւ իրաւունք չէ՝ ժողո-
վրդեան բերանը եղող հայ թերթի մը դիմել եւ հը-
րատարակել տալ, որպէս զինոյն թաղին ժողովուր-
դը իր պարտաւորութիւնը ճանչնայ եւ իր պատիւը
պաշտպանէ. . . Այս ցաւալի եղելութեան վրայ
երկրորդ երիտասարդը երեսը թիւնեցունելով կը
լռէ, իսկ առաջինը, այո՛ կըսէ, եւ ոչ այսչափ մի-
այն, այլ հոգ տանելու ենք, որ թէ՛ հոգաբար-
ձուք, կամ անոնցմէ մէկը կողմնակցութեամբ այն-
պիսի անձ մը վարժապետ կամ դաստառ կը կար-
գեն, որ դաստառութեան եւ դպրոցին ինչ ըլլալը
չլիտեր, բոլորքէն ժողովրդեան, որ իրենց մատաղ
մանկանց բարի դաստիարակութիւն տալու համար
բանիքուն եւ խօնեմ դաստիարակ մը, կամ վար-
ժապետ մը ընտրեն: Միթէ հերիք չեղա՞նք առջիա-
ստեններուն մէջ պատահած անխարդուքութիւնները, որ
աղային մէկը՝ կեղէն, անդորձ մնացած իր մար-
դոյնէն մէկը իրեւ վարժապետ, իր իշխանութեան
տակ եղած, մէկ դպրոցին մէջ կը դնէր ապրելու
համար, ինչպէ՛ս որ իրենց արհեստներէն ապրելու
յոյսը կտրած անձինք կեղէն քահանայ կըլլան՝ ոչ
ուրիշ բանի համար, այլ միայն ապրուստ մը ձա-
րելու:

Ահա արդոյ խմբադիր, ատենք են այս անդամ
իմ քաղած լուրերս, զորս հրատարակելով մարդա-
սիրական ծառայութիւն մը ըրած կըլլաս նոյն զրկե-
ալ եւ զրկող անձանց, միամ ձերք եւայն:

Մարտ 16. 1865

ՀԱՐՈՒՐԱՄԱՍ ԾՐԻՈՐԴ

Գատը գեղ

ՄԱՐԻԿ

Գարակէօմրիւկի հոգաբարձուայ անկար-
գութեանը վրայ ուրիշ տուն մասնաւոր կեր-
պով երկարօրէն պիտի խօսինք:

Խմբադիր-Տնօրէն
ԳԵՐԳՈՐ Վ. ԱԼԵԱՔԱՆԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ո. Յ. ԳԵՐԳՈՐԻԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՔԻՆՏԱՆԱԶԼԱՐ